

Инж. Љубо Крговић
Завод за унапређивање пољопривреде — Титоград
Станица за воћарство Бијело Поље

Петнаестогодишњи резултати расадничке производње континенталног воћа у расаднику Станице за воћарство Бијело Поље

Расадничку производњу континенталних врста воћака у Црној Гори карактеришу три развојна периода: период прије другог свјетског рата, период од 1945 — 1950. год. и период од 1950. до данас.

Сваки од ова три периода има своје специфичности, које су везане за кретање нашег друштва у цјелини и развој пољопривредне науке и пољопривреде уопште, а посебно научних и практичних достигнућа у расадничкој производњи.

Период расадничке производње између два свјетска рата за Црну Гору углавном почиње од 1930. године. Прије тог периода у Црној Гори били су заступљени домаћи сортимент јабука, крушака, шљива (шљива пожегача на изданку и ракијске сорте), домаће сорте трешања (аршламе), домаћа вишња и многобројни типови ораха. О гајењу питоме јагоде, малине, купине, рибизле, лијеске и других врста воћака врло се мало зна.

Воћке су размножаване претежно калемљењем на сталном мјесту.

У Горњем Полимљу у овом периоду постајала су три воћарска расадника, и то у Бијелом Пољу, Пљевљима и Морачи, док је четврти био у формирању пред сам други свјетски рат — у Андријевици. У периоду између 1930. и 1935. године утврђена је прва рејонизација воћарске производње у овом рејону. Преко расадника држава је унапређивала воћарску производњу. У њима се прво почела калемити шљива пожегача.

Преко расадника држећи се утврђене рејонизације воћа, у ово подручје су у том периоду унесене неке класичне европске

сортe воћака, и то јабука: енглеска златна парменка, боскопка, канадска ренета, каселска ренета, француска кожара, шампањска ренета, лепоцветка, писани кардинал, њутон жути и цар Александар; крушака: калуђерка, Дилова масловка, виљамовка, клержова, боскова бочица, конгресовка, анжевинка, париска грофица, салцбуршка и авраншка; трешања: Дроганова жута, елтонка и лионска рана; вишања: шпанска, лотова и остхајмска. Уношене су и преко других, сусједних расадника из Србије и Космета јабуке: колачара, тетовка, бобовец и будимка, а од крушака арапка (кантарка). Поред тога је и Трговачка комора из Београда ширила племените сорте воћа на овом подручју. Тако су њеним посредством 1936. унесене сорте јабука јонатан и вајнсер. На жалост, не располажемо подацима о броју увезених и произведених садница воћа по врстама и сортама за овај период.

Период од 1945. до 1950. карактеристичан је по томе што се у то доба обнављају предратни сарадници, формирају нови, укидају новформирани и др., а и по томе што се у то доба саднице воћа производе плански.

У јесен 1946. у Бијелом Пољу је формирана Нижа пољопривредна школа у чији је састав ушао и расадник, који је ту раније постојао. Касније је (1948. год.) формирана Средња пољопривредна школа и расадник је био при Школи све до 1950, када је прерастао у данашњи расадник.

Поред ова два расадника, формирани су и расадници при пољопривредним добрима у Андријевици, Пљевљима и Иванграду, а касније и при Земљорадничкој задрузи Буче, код Иванграда. Расформирањем тих добара касније, укинута су и расадници при њима. Године 1948. и прегежно 1949. формирају се у Црној Гори сељачке радне задруге. При неким задругама формирани су и расадници за производњу воћа. Самим тим што су сељачке радне задруге на територији Црне Горе биле уситњене а технички и кадровски неопремљене, њихови су расадници за производњу воћа били мали и неорганизовани.

Недостатак квалификованог кадра и потребног искуства у овој грани пољопривреде, узрок су екстензивне производње садница воћа, како у погледу врста и сорти, тако и квалитета произведених садница а самим тим и успјеха подигнутих воћњака тога периода. Није се водило рачуна о рејонизацији у воћарству, па су калемљене оне сорте којима се располагало на терену задруге или ближе околине. Шљива је већином размножавана изданцима. Сорте које су доношене са стране нијесу претходно провјераване у условима средине. Сви ови елементи поспјешавали су брзо пропадање ових расадника. Од њих се најдуже задржао расадник у Никшићу који је касније припојен Станици за заштиту биља. Он и данас постоји и производи највише шљиву пожегачу. Расадници у Бучу и Пљевљима трајали су такође нешто дуже од осталих.

Ни за овај период не располажемо подацима о броју произведених садница.

Научни темељи расадничкој производњи у Црној Гори ударени су у јесен 1950. године, формирањем данашњег расадника у Бијелом Пољу. Он је нешто послје годину дана припојен Станици за воћарство. Формирањем сопствене економије од 32 ha површине Станица је поставила расадничку производњу на темељима савремене пољопривредне науке и праксе. Уведена је у расаднику плодосмјена култура за период од 10 година, по којој су непосредне предкултуре за растила легуминозе, углавном луперка и црвена дјетелина. Повезивањем научноистраживачког рада у Станици са расадничком производњом омогућена је производња доброг садног материјала воћа.

Станица у својим колекционим засадима има данас 160 сорти јабука, 58 крушака, 35 шљива, 15 трешања, 5 вишања, 7 малина, 8 рибизла, 3 сорте љешника, 10 сорти јагода и 2 сорте купине. Она проучава њихове биолошке особине у условима Црне Горе, а посебно Полимља, и њихове економске вриједности. Овај сортимент се стално проширује, и селекционише. Одабирање врста и сорти воћа за гајење у нашим условима врши се послје рада од 5—10 година, проучавања и посматрања у колекцијама и огледним засадима. Након тога се одабране сорте размножавају преко расадника Станице и дају произвођачима на терену. Тиме се не завршава циклус испитивања одабраних сорти, већ се оне и даље посматрају на терену и оцјењују.

У првим годинама расадничке производње у расаднику Станице за воћарство производиле су се саднице воћа са двије а најчешће три године узраста, јер је произвођач и сам начин формирања круне (класични облици) захтијевао да се још у самом расаднику формира основа будуће круне воћке.

Производња појединих врста и сорти у овом расаднику ишла је упоредо са ширењем свјетског а поготову југословенског сортимента и у исто вријеме са рејонизацијом воћарске производње у Црној Гори, посебно у Горњем Полимљу.

За тај период производња садног материјала везана је за резултате рејонизације воћарске производње, која је утврђена 1950. год. Прије ове рејонизације шљива је у структури воћа била заступљена 86% а однос пожегаче према осталим сортама био је 90:10. Оваква структура на терену имала је утицаја на расадничку производњу, због чега се највише производила шљива, затим јабука, крушка и орах, а у мањим количинама остало воће. Овом рејонизацијом смањено је учешће шљиве у структури воћа са 86% на 65% а повећало учешће јабуке са 7% на 25%, док су остале врсте имале незнатно повећање или остале на ранијем учешћу. Учешће јабуке повећало се на рачун шљиве.

За период од оснивања расадника до 1965. у расаднику је произведена 125 941 садница јабука са просјечним приманњем калема од 74,69%.

У Полимљу и другим воћарским рејонима у Црној Гори до 1961. преовлађивале су код јабука европске класичне сорте: енглеска златна парменка, боскопка, канадска ренета и бобовец, затим домаће сорте: пашинка и крстовача, и америчке сорте: јонатан, црвени делишес, лепоцветка и златни делишес. Оваква структура сорти на терену дјеловала је на расадничку производњу, па су у расаднику произвођене углавном ове сорте, као што се види из таб. 1.

По добу зрења углавном су биле заступљене зимске сорте: боскопка, колачара, канадска ренета, бобовец, Бауманова ренета, црвени делишес, јонатан, златни делишес, пашинка, лондон пелинг, лепоцветка, крстовача и каселка, а од јесењих енглеска златна парменка. Рејонизацијом воћарске производње из 1950. године дата је предност јонатану (25%), затим боскопу, колачари и пашинки (по 15%), канатки, бобовецу и осталим сортама по 10%. Рејонизацијом од 1956. год. нешто је измијењен овај однос, тако да је структура сорти јабука била сљедећа: јонатан 25%, боскопка, колачара и пашинка по 15%, енглеска златна парменка и бобовец по 10% и остале сорте 10%. Од осталих сорти највише су биле заступљене црвени делишес, Бауманова ренета, лондонски пелинг, каселка ренета, а у нешто мањем обиму и сорте које су биле у фази испитивања. Од домаћих сорти највише се производила пашинка, као једна од најбољих. Ова сорта је све до посљедњих неколико година била веома цијењена у Полимљу. Узрок њеног напуштања јесте брз продор сорти бољег квалитета, доста касни почетак рађања ове сорте и њена врло слаба отпорност према проузроковачима болести плодова, нарочито краставости. Она по каквоћи плода заостаје за квалитетним сортама.

Од 1961. проширује се производња сорти летњег (лоди, мантет и ред душес) и јесењег доба сазријевања (графенштајка, коксоранж и шарламовски). Старе европске класичне сорте избацују се из расадничке производње. Производња садница ограничава се углавном на три квалитетне сорте: јонатан, црвени делишес и златни делишес са мањим учешћем летњих и јесењих сорти. Вишегодишњим испитивањем колекције сорти у Станици издвојене су летње сорте: мантет, лоди и ред душес, као најра није и најквалитетније а, уз то, и као сорте добро прилагођене нашим условима производње. Таб. 1 показује да су непрекидно произвођене саднице сорти јонатан, црвени делишес и златни делишес, и ако су двије посљедње биле у почетку производње у фази испитивања, због чега је њихова кроизводња почела касније или је била у мањим количинама. С обзиром на то што је расадник при Станици за воћарство у Бијелом Пољу једини расадник у Црној Гори за производњу садница континенталних врста воћака, то се ове сорте преко њега шире на територију читаве Републике.

Производња садница јабука иста је, са незнатним одступањима, упоредно са реорганизацијом воћарства у Црној Гори.

Производња садница крушака такође је имала својих специфичности. За период од оснивања расадника до 1965. произведено је укупно 51 888 комада садница са просјечним процентом примања калемова 77,11.

Рејонизацијом воћарске производње од 1950. год. крушка је учествовала у структури воћарства 4%. Унутар врсте дата је предност сортама: калуђерка 30%, виљамовка 20%, зимска деканткиња 15%, принцеза Маријана 10%, клержо 10%, лјетње сорте 5% и остале 10%.

Рејонизацијом од 1956. год. измијењен је однос врста и појединих сорти унутар врста. Смањено је учешће шљива на 61% а повећано учешће крушке са 4 на 6%. Увођење нових сорти крушака у сортиментске засаде Станице и мјере утврђене рејонизацијом воћарства изазвале су промјене у расадничкој производњи ове врсте.

Рејонизацијом од 1956. год. дат је слиједећи процентуални однос сорти крушака: калуђерка 35%, виљамовка 25%, Дилова масловка 10%, боскова бочица 10%, клержо 10% и остале сорте 10%. У остале долазе јулска шарена, клапова и зимска деканткиња. Производња садница ових сорти је базирана на овим односима.

Рејонизацијом воћарске производње од 1956. год. уведене су двије сорте у подручје Полимља, и то Дилова масловка и боскова бочица. Том рејонизацијом напушта се производња сорте зимска деканткиња, јер је у условима Полимља веома осјетљива на проузроковаче краставости и трулежи плодова крушке. Тако се сада производња крушака у расаднику своди на три квалитетне сорте, и то: калуђерку, виљамовку и боскову бочицу. Ове три сорте по квалитету и времену зрења задовољавају потребе произвођача и потрошача. Остале сорте производе се у мањим количинама.

Производња садница трешања ишла је према општем захтјеву произвођача. У лимској долини прије другог свјетског рата била је распрострањена домаћа трешња (аршлама) која се сматрала све до уношења нових сорти једином квалитетном трешњом. Дивља трешња је овдје много распрострањена и различита како по величини круне, тако и по облику и величини плода, боји pokožице, укусу и другим особинама. До другог свјетског рата уведене су у овај рејон свега три сорте, и то: Драганова жута, елтонка и лионска рана. Послије другог свјетског рата преко Станице за воћарство унешено је у овај рејон 15 сорти трешања, од којих је 7 размножавано преко расадника Станице. Гајење трешње у овом подручју није раширено у великој мјери. Трешња се још сади ради задовољења потреба домаћинства, а не за тржиште, иако рејон Полимља по својим еколошким приликама одговара за гајење трешње, па би, ради задовољења потреба све већег броја градског становништва и прерађивачке индустрије и ближњих потрошачких центара, ову културу требало гајити у већој мјери.

Бобовци	362	541	872	1 141	361	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 177	63,94	
Цар Алек- сандар	31,68	75,78	96,78	66,17	49,31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Графеш- тајка	44	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Мангуч	13,64	66,66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Шарламовски	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Лоди	—	—	—	—	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ред душес	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Каселка	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Лондон пелинг	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Бауманова реч.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Коксоранж	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
УКУПНО:	18 792	12 313	8 987	10 693	14 791	4 633	14 067	10 939	2 144	12 360	4 375	11 847	125 941	74,69	—	—	—	—	—	—	—	—

= Бројеви у другом реду код појединих сорти претстављају проценте примања калемова.

Укупно су произведене 12.902 саднице трешања, са просјечним примањем калемова од 54,62%. У посљедње двије године производња је заостала, због опште неродности дивљих трешања у овом крају. Према подацима о производњи садница ове врсте воћа, види се да је гермердорфска сорта највише калемљена. На основу вишегодишњих испитивања у Станици за воћарство, дат је приоритет сортама: гермердорфској, Данесеновој жутој, мајској рани и хеделфингенској. Ове су четири сорте и даље задржане у расадничкој производњи Станице.

Производња садница вишања до сада је мала, јер је ова врста воћа све доскоро врло мало тражена од произвођача. Насупрот томе што су племените сорте биле врло мало раширене, распрострањеност домаће (киселе) вишње прилично је велика, јер се она сама размножава изданцима. У колекцијама Станице проучаване су сорте: шпанска вишња, Лотова, остхајмска, керешка и сентешка вишња. Све су оне, према резултатима испитивања, погодне за гајењење у континенталном дијелу Црне Горе. Домаћа вишња је највише распрострањена због лаког размножавања изданцима, одличног прилагођавања условима климе и земљишта и добре и редовне родности. У посљедње вријеме вишња се све више тражи у домаћинству за прављење слатког, разних сокова и у прерађивачкој индустрији. У Станици је до 1965. године произведено 1 289 садница са просјечним примањем калемова од 73,35%.

Производња садница дуња имала је исти карактер као и садница вишања. Мали обим производње резултат је мале потражње од произвођача, јер свако домаћинство гаји 1—5 стабала за потребе домаћинства, а врло мало производи за тржиште. Раширене су сорте врањска и лесковачка. У расаднику су произведене 1 584 саднице са примањем калемова од 68,66%. Производња дуња у расаднику почиње 1957. године. Врло је раширено размножавање дуње путем изданка, те је и то један од узрока умањене производње у расаднику. Мањи дуњици засађени су код неких земљорадничких задруга на терену бјелопољске општине.

Производња садница шљива у расаднику Станице сводила се углавном на производњу садница сорте пожегача. Остале сорте су калемљене у мањој мјери. У расаднику је калемљено 30 сорти шљива, које су служиле за научноистраживачки рад у Станици и садњу код произвођача.

Велико учешће шљиве у структури воћарства Црне Горе, посебно Полимља, наметало је потребу одржавања постојећег бројног стања стабала шљиве у континенталном дијелу Републике. Старосна структура стабала; временске непогоде и све већа најезда штеточина и болести, нарочито шљивине шарке, чиниоци су који намећу да се, путем производње здравог садног материјала, очува постојећи фонд шљива. Исто тако, структура сорти у овој врсти намеће потребу да се продужи потражња свјеже шљиве, увођењем квалитетних стоних сорти љетњег и раног је-

Таб. 3. Производња садница греџања, виџања и дуџа за период 1954 — 1965. год.

СОРТА	Г О Д И Н А П Р О И З В О Д Њ Е													
	1954.	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.	1964.	1965.	УКУПНО	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
А. ТРЕШЊЕ														
Наполео- нова	400 51,75	93 24,73	23 78,26	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	516 51,58	
Гермер- сдорфска	375 38,93	798 10,52	1 397 70,59	585 89,91	316 31,64	311 33,12	231 100,00	577 42,98	270 80,00	560 85,35	143 77,62	—	5 563 60,06	
Людска рана	512 28,12	762 7,61	349 83,19	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 622 39,64	
Хселфин- генска	— —	— —	947 63,88	321 90,02	— —	— —	— —	280 44,28	— —	262 79,00	— —	— —	1 810 69,29	
Дениснова жуџа	— —	— —	— —	— —	181 65,18	172 91,28	— —	172 93,60	249 71,08	733 94,13	— —	— —	1 507 83,05	
Мајска рана	552 16,66	399 7,27	29 58,27	— —	17 47,06	161 85,76	39 5,13	— —	260 45,38	121 77,49	— —	— —	1 578 42,92	
Елгонка	— —	— —	305 35,77	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	305 35,77	
СВЕГА:	1 839	2 052	3 050	905	514	644	270	1 029	779	1 676	143	—	12 902 54,62	
Б. ВИШЊЕ														
Сентешка	— —	— —	315 90,47	305 80,66	26 46,15	— —	— —	— —	26 46,15	542 94,65	75 100,00	— —	1 283 73,35	
СВЕГА:	—	—	315	305	26	—	—	—	26	542	75	—	1 289 73,35	
Ц. ДУШЊЕ														
Вранска	— —	— —	— —	416 50,00	210 42,38	245 85,30	159 89,31	300 100,00	— —	— —	— —	205 80,98	49 32,65	1 584 68,66
СВЕГА:	—	—	—	416	210	245	159	300	—	—	—	205	49	1 584 68,66

сењег сазријевања. Ови и други моменти утицали су на то да се производњи садница шљиве у овом расаднику придавао велики значај. Шљива је учествовала преко 50% у структури производње садница воћа. Укупна производња садница шљиве за овај период износи 94.684 комада са пријемом калемова од 65,86%. Из таб. 4 види се да је производња садница шљиве у првим годинама знатно већа од производње у каснијим годинама, а да је последњих 5 година сведена на минимум. У 1964. и 1965. години нијесмо производили саднице шљива. Узрок тако нагле стагнације и искључивања производње шљиве лежи у све већој распрострањености шарке шљиве у рејону Полимља, гдје произвођачи губе интерес за даљу садњу. Иако се у расаднику строго водило рачуна о производњи здравог садног материјала шљиве, на терену, засађивањем у завршеном рејону, зараза је захватила и ова стабла; што се манефестовало прије или касније. Она се у Полимљу размножава и путем изданака, што умањује производњу садница.

Производња садница бресака и каснија у овом расаднику од споредног је значаја, јер су и те врсте воћа у Полимљу, као и осталом континенталном дијелу Црне Горе, мало распрострањене, због оштре зиме и честих прољећних мразева, од којих страдају цвјетни пупољци, гранчице и читава стабла. Осим тога, квалитет плодова из ових крајева није као у приморском дијелу Републике. Кајсија је осјетљивија од брескве на климатске прилике.

Производња садница ораха у расаднику Станице почиње од 1958. године. За садњу у расаднику употребљавани су типови доданих селекционисаних ораха, којих у Полимљу има велики број. Неки типови, по својим особинама (крупноћи плода, рандману, хемијском саставу) заслужују посебну пажњу и могу се упоређивати са познатим свјетским сортама. Поред мноштва самониклих стабала, произвођачи и сами саде сјеме типова који се покажу квалитетним. Техника размножавања врло је једноставна (засађивањем сјемена), те произвођачи не траже орах из расадника у већим количинама. Произведено је укупно 3 679 садница ораха.

У Станици се проучавају квалитетније сорте јагода. Производња живића почиње од 1958. године и углавном је задовољавала потребе приватних произвођача, за засађивањем башта. Производња за друштвени сектор врло је ријетка. Јагода осваја тржиште у последње вријеме развојем индустрије и повећањем градског становништва. Све до увођења питомих сорти, на читавом дијелу Полимља продавали су се на пијацама плодови дивљих јагода, у малим количинама. Ширењем културних сорти потрошачи се, нарочито градско становништво, оријентише на потрошњу свјежих јагода. Плодови јагода се много употребљавају у домаћинству за прављење слатка и других производа, што захтијева већи избор сорти. У новије вријеме покушава се да се подижу јагодњази код земљорадничких задруга. Јагода је врло рентабилна како за приватног произвођача, тако и за друштвени сектор. Својим раним сазријевањем она допуњује потрошњу свје-

жег воћа у рејону, јер свјежи плодови из овог рејона долазе на тржиште у другој половини маја. Јагода, као и остало јагодасто воће, заузима све важније мјесто у структури воћарства континенталног дијела Црне Горе. Отварањем прерађивачке индустрије и саобраћајница могућности за ширење јагодастог воћа све су веће. Од сорти су се добро показале зенга зенгана, регина, талисман, Африка, а највише је распрострањена мадам муто.

Производња садница рибизла почиње 1962. године. У Станици се проучавају неке квалитетније сорте, мада је тај број доста мали. Производи се за произвођаче само домаћа рибизла. Рибизлу саде као живу ограду у баштама, као украсни шиб и за прераду у сокове и слатко. Полимље, као и читав континентални дио Црне Горе, врло је погодан за гајење јагодастог воћа.

Ако се анализирају подаци производње садница воћа по врстама и годинама, могу се извести ови карактеристични моменти:

Постојале су знатне разлике у броју произведених садница, како по врстама и сортама, тако и по годинама. Узрок ове појаве јесу сталне промјене у потражњи садница воћа, односно интерес произвођача за садњу воћа у читавој Републици, што је везано углавном за цијене производима појединих врста воћа на тржишту.

Производња појединих врста и сорти воћа зависила је и од ширења опасних болести, као што је то случај код производње шљиве пожегаче.

Одсуство планске садње воћа у Републици, нарочито посљедњих неколико година, утицало је на број произведених садница, тако да је свака година са већом производњом имала за последицу умањену производњу у наредној години. Опadaње производње шљиве пожегаче највише је утицало на број произведених садница.

Процент примања калемова по врстама, сортама и годинама знатно варира, а зависио је углавном од обучености калемара. Ако се погледају календари калемљења по годинама, јасно се уочава да је проценат примљених калемова много већи (изнад 90%), ако су калемљење вршили квалификовани радници.

На проценат примања калемова имале су утицаја и временске прилике у јулу и августу, нарочито влага у ваздуху, температура и количина падавина.

Од изабране подлоге умногоме је зависио проценат примања калемова. Добро изабрана подлога и добро развијене дивљачице давале су солидне резултате.

Јесења садња подлога увијек је давала већи проценат примљених калемова.

Расадник, поред производње садница воћа, производи сјеме и подлоге јабука, крушака, шљива и другог воћа за своје потребе и потребе других расадника у земљи. У табели је приказана производња вегетативних подлога по врстама и производња сјемења

Таб. 4. Производња садница шљива, бресака, кајсија, ораха, јагода и рибизли за период 1954 — 1965. год.

СОРТА	Г о д и н а п р о и з в о д њ е											
	1954.	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.	1964.	1965 Укупно
А. ШЉИВЕ.												
Пожегача	15 806	12 771	11 727	—	1 635	12 415	13 408	3 652	665	9 150	230	—
	88,43	28,65	87,77	—	49,17	62,82	89,42	74,18	68,27	96,65	100,00	—
Остале сорте	1 501	874	2 162	—	660	2 787	1 483	229	294	3 235	—	—
Свега:	17 307	13 645	13 889	—	2 295	15 202	14 891	3 881	959	12 385	230	—
												94 684
												65,86
Б. БРЕСКВЕ	1 122	805	66	—	26	—	68	235	149	260	487	—
												66,89
Ц. КАЈСИЈЕ	1 796	600	420	—	800	—	—	—	—	—	—	—
												3 616
												52,59
Д. ОРАХ	—	—	—	—	1 000	—	400	450	500	629	700	—
												—
Е. ЈАГОДЕ	750	—	—	—	1 050	1 000	830	1 090	500	20 000	3 800	—
												29 420
Ф. РИБИЗЛЕ	—	—	—	—	—	—	—	—	850	1 000	700	1 000
												—
												3 550

ПРОСЈЕЧАН % ПРИМАЊА САДНИЦА

Таб. 5.

1. Ј а б у к е

Каселка	99,35	Делишес златни	80,23	Колачара	68,09
Мангет	91,19	Ред душес	79,68	Бобовец	63,94
Графенштајнка	90,95	Коксоранж	78,13	Канатка	62,64
Лоди	89,54	Пашинка	78,01	Лепоцветка	62,46
Делишес црв.	86,45	Бауманова	77,69	Крстовача	57,19
Јонатап	84,90	Парменка	75,64	Лондон пенинг	49,02
Боскопка	80,58	Шарламовски	72,87	Цар Александар	40,15

Просјечан проценат примања садница јабука износи: 74,69.

2. К р у ш к е

Јулска шарена	98,18	Клержо	81,61	Конгресовка	75,41
Боскова	86,44	Калуђерка	81,28	Дилова масловка	7308
Виљамовка	85,91	Зимска декантк.	81,00	Домаће сорте	25,66

Просјечан проценат примања калемова крушака износи: 77,11.

3. Ш љ и в е

Бон де бри	88,46	Триошљива	72,39	Плава репклода	62,12
Аженка 303	86,95	Деросавка	71,91	Гранд дуке	58,96
Ана Шпет	84,36	Аженка 307	71,87	Викторија	58,46
Шампион	82,37	Рут Грештетер	71,43	Колеништокцвече	57,77
Лета од Лувена	79,31	Мирабела Нансис.	70,56	Билска рана	52,94
Драгачевка	76,60	Енглеберт	68,32	Ерешишка	50,00
Домаћа скривен.	76,27	Зелена репклода	65,59	Елиот	49,37
Пожегача	74,49	Хад	64,58	Балканска царица	39,90
Дијаманд	73,41	Вангенхајмова	64,29	Гроф Алтан	33,33
Президент	73,17	Крупна зел. репк.	63,63	Цимерова рана	33,03

Просјечан проценат примања калемова код шљива износи: 65,66.

4. Трешње:

5. Брескве:

6. Кајсије:

Денисенова жута	33,05	Моретини №1	74,00	Крупна рана	56,53
Хеделфингенска	69,29	Тријумф	80,01	Лијабо	48,65
Гермерсдорфска	60,06	Хале рана	75,03	7. Дуње	
Наполеонова	51,58	Вадел	74,24	Врањска	66,66
Мајска рана	42,92	Амден	62,53	8. Вишње	
Лионска рана	39,64	Моретини №2	40,00	Сентешка	76,35
Елтонка	35,77				

Просјечан проценат примања калемова код трешања износи 54,62, вишања 76,35, бресака 66,89, кајсија 52,59 и дуња 68,66.

за период од 1954. до 1965. Поред генеративних подлога, у расаднику се производе и вегетативне подлоге за јабуку, крушку и шљиву. Од вегетативних подлога за јабуку производе се ЕМ подлоге од 1—16 а поред ових и дуња А. Вегетативне подлоге за шљиву још су у фази испитивања. Нарочито је велики избор генеративних подлога. Испитивање подлога посебан је задатак Станице за воћарство. Поред дивљака, као подлога употребљавају се за јабуку сејанци неких америчких сорти јабука, које су показале добру клијавост сјемена, добар вегетативни прираст и добар афинитет са важнијим сортама које се производе у овом расаднику. За шљиву се углавном употребљава цањарика а у мањој мјери пискавица, бјелошљива, медница, тургуља, пожегача и трношљива, углавном за експерименталне сврхе. За крушку се употребљавају као подлога дивља крушка и дуња, за трешњу дивља трешња а за бреску виноградарска бресква.

Од укупно произведених подлога око 60% се употребљава за потребе расадника а 40% за продају, рачунајући на укупну количину произведених подлога свих врста воћа. Због великог распрострањења и разних форми дивље јабуке, крушке и трешње, расадник производи сјеме ових врста за друге расаднике у земљи. Одабране дивљаке из овог рејона дају доста сјемена и добре сејанице за расадничку производњу, тако да је потражња за њима велика. Укупна производња вегетативних подлога износи за протекли период 61 485 комада. Вегетативне подлоге употребљавају се у расаднику у већој мјери посљедњих неколико година.

Производња генеративних подлога у расаднику (комада)

Таб. 6.

Година произв.	Врста подлога						Свега:
	јабука:	крушка:	трешња:	шљива:	орах:	bresква:	
1954/55.	42 053	25 412	11 646	—	—	1 122	80 233
1955/56.	17 300	7 690	5 370	—	—	—	30 360
1956/57.	14 995	4 059	2 000	3 776	2 776	—	27 606
1957/58.	14 500	5 096	1 226	17 411	—	—	38 233
1958/59.	31 640	14 800	1 681	16 396	1 400	—	65 917
1959/60.	14 067	6 938	364	14 689	—	33	36 091
1960/61.	26 267	13 359	1 661	23 121	—	—	64 408
1961/62.	26 042	15 283	1 800	1 147	—	485	45 307
1962/63.	18 709	11 997	980	—	—	—	31 686
1963/64.	19 185	9 922	520	—	—	—	29 627
1964/65.	11 872	8 611	—	1 182	—	—	21 665
1965/66.	31 420	17 583	—	1 798	—	—	50 801
Укупно:	268 050	141 350	27 248	79 520	4 176	1 640	521 984

Производња сјемена у расаднику у kg

Таб. 7

Година произв.	Врста сјемена						Свега:
	јабука:	крушка:	трешња:	шљива:	орах:	бресква:	
1954/55.	15 000	12 000	29 000	20 500	—	—	76 500
1955/56.	31 000	36 000	28 000	—	—	—	95 000
1956/57.	41 000	5 000	35 000	23 750	57 000	—	161 750
1957/58.	1 350	3 500	13 500	71 550	—	—	59 900
1958/59.	5 500	3 500	72 500	19 000	20 000	2 000	122 500
1959/60.	18 000	6 000	—	29 200	20 000	9 000	82 200
1960/61.	15 000	8 000	11 000	5 500	15 000	3 700	58 300
1961/62.	2 987	1 068	—	3 490	—	3 500	11 045
1962/63.	4 000	0 986	—	—	—	—	4 986
1963/64.	2 765	1 179	—	14 138	—	—	18 082
1964./65.	1 257	9 400	—	2 000	—	—	12 657
1965/66.	79 500	31 000	7 000	—	—	—	117 500
Укупно:	217 359	117 633	196 000	189 228	112 000	18 200	820 420

Из овог расадника снабдијевају се садним материјалом не само воћари са територије Црне Горе већ и из других република, нарочито са подручја данашњег титовоужичког среза.

Л И Т Е Р А Т У Р А

Јованчевић Р. — Реонизација воћарске производње у Полимљу. —
— Наша пољопривреда, 1958. год. Титоград.